

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21*

Experiential Learning Activity for 21st Century Skills Development

Received:	January	11, 2021
Revised:	February	22, 2021
Accepted:	February	23, 2021

สง่า วงศ์ไชย (Sa-nga Wongchai)**

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 หลักสำคัญของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะได้อย่างครบถ้วน ขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มี 5 ขั้นตอน คือ 1) สัมผัสประสบการณ์ 2) บูรณาการความคิด 3) พินิจด้วยเหตุผล 4) ระดมพลไตร่ตรอง 5) ตอบสนองลงทำ แนวคิดนี้จะช่วยพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหา 3) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา รวมถึงทักษะการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ซึ่งเป็นอีกทักษะหนึ่งของเป้าหมายการสอนภาษาไทยในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์, ทักษะในศตวรรษที่ 21, วิชาภาษาไทย

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ

This Article aims for publishing academic knowledge

** อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

E-mail: Wongchai41@gmail.com

Lecturer in Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University,

E-mail: Wongchai41@gmail.com

Abstract

This academic paper to present an approach to experiential learning to develop 21st century skills. The principle of experiential learning focus on the linkage of knowledge, ideas, abilities and skills. The learner to practice in the knowledge, skills and characteristics in full. There are 5 steps of experiential learning: 1) Experience 2) Integration 3) Reason 4) Brainstorm 5) Response. This idea to help develop your 21st century skills for 3 skills: 1) creativity and innovation 2) communication and collaboration and 3) critical thinking and problem solving skills including creative language skills that are one of the goal for Thai language teaching in the 21st century.

Keywords: Experiential Learning, 21st Century Skills, Thai Subject

บทนำ

แนวคิดการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21 (21st century skills) เป็นแนวคิดสำคัญที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2575 แนวคิดนี้มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะ ดังนี้ 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (reading) การเขียนได้ (writing) และการคิดเลขเป็น (arithmetics) และ 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการแก้ปัญหา (critical thinking & problem solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity & Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (cross - cultural understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork & leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (communications, information & media literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (computing & ICT literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (career & learning skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (compassion) (Office of the Education Council, 2017: 43) ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวหากได้รับการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

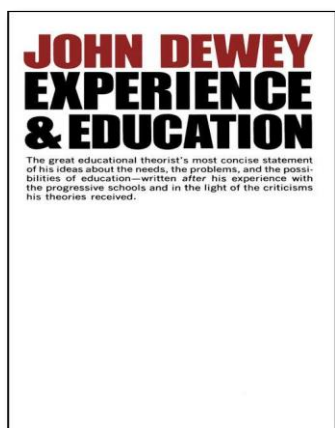
แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาหลัก (core subject) ด้านทักษะอาชีพและทักษะชีวิต (life & career skills) ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (learning & innovation skills) และด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (information, media & technology skills) (Trilling & Fadel, 2009:48;Beers,2011: 8) โดยเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ เจตคติ หรือคุณลักษณะ ผ่านกระบวนการฝึกฝนหรือฝึกปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การผลิตผลงานหรือชิ้นงานที่สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ของทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังที่ วิจารย์ พานิช (Panich, 2012: 14) กล่าวว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการเรียนรู้และปรับตัวของผู้เรียนให้สามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลง รวมถึงมีความพร้อมก้าวสู่ตลาดแรงงานในยุคอุตสาหกรรม ผู้เรียนจึงมีทั้งความรู้และทักษะที่พร้อม

ประกอบอาชีพได้ ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 จะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคม ประกอบสัมมาอาชีพ และเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อันที่จริง ผู้สอนในสถานศึกษาทุกแห่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างดี แต่ด้วยปัจจัยหลายประการจึงทำให้ผู้สอนไม่มีเวลาทบทวนความรู้ และเตรียมการสอน รวมทั้งปัจจุบันภาระงานต่าง ๆ ยังผูกขาดให้ครูผู้สอนแต่ละสาระวิชาต้องรับผิดชอบ มีผลทำให้ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Tabtimthong & Sudrung (2017) ที่พบว่า การใช้เวลาในการปฏิบัติภาระงานสอนของครูมีผลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน และการส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้สอนส่วนใหญ่จะเลือกใช้แบบกิจกรรม การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และสร้างสรรค์ชิ้นงาน จึงทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญแลจำเป็นต่อการเรียนรู้ ประกอบสัมมาอาชีพ และดำรงชีวิตในสังคม

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้เขียนจึงตั้งสมมติฐานว่า ผู้สอนขาดแนวทางการออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากห้องเรียนนำไปสู่การฝึกปฏิบัติ ผู้เขียนจึงนำเสนอแนวคิดการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ (experiential learning) และสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของนักการศึกษาที่เคยนำเสนอไว้ในหนังสือหลายเล่ม เพื่อหลอมรวมเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ และนำมาพัฒนา ทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน โดยรายละเอียดมี ดังนี้

ความเป็นมาของแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

ที่มา:

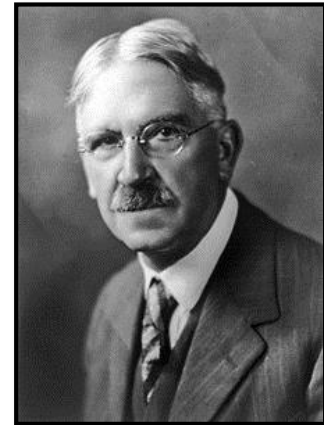
<https://readacadsg.libraryreserve.com/10/45/en/ContentDetails.htm?id=B842B386-EB89-43DA-94CC-556FE99F4D44>

สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2564

จุดเริ่มต้นของแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เริ่มขึ้นใน ปี ค.ศ. 1930 แต่ได้รับความนิยมสูงสุด ในปี ค.ศ. 1938 เมื่อ Dewey ได้เขียน หนังสือ “Experience and Education” ขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิดการเชื่อมโยง การเรียนรู้กับประสบการณ์จริง รวมทั้งเปรียบเทียบแนวคิดการศึกษาแบบ ดั้งเดิมและการศึกษาแบบเน้นประสบการณ์ ต่อมาแนวคิดนี้ได้นำไปทดลอง ใช้ในสถานศึกษาหลายแห่ง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการ เรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำหรือเรียกว่า “learning by doing” แนวคิดนี้เน้นให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้จากการลงมือกระทำใน สถานการณ์และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในขณะที่เด็กลงมือทำ กิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนมีอิสระทั้งความคิดและ การกระทำของตนเอง โดยผู้สอนจะเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ และอำนวยความสะดวกในการจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน การทดลองครั้งนี้จึงเป็นการ

เปรียบเทียบผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาแบบดั้งเดิม (Traditional Education) กับแนวทางการศึกษาแบบปฏิวัตินิยม (Progressive Education) (Dewey, 1975: 25-31)

แนวทางการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มีพื้นฐานมาจากปรัชญา “pragmatism” หรือ “ปรัชญาปฏิบัตินิยม” ซึ่งเป็นแนวคิดของ Pierce และได้รับความนิยมสูงสุดเมื่อ Dewey นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาและในกระบวนการทางกฎหมาย แนวคิดของกลุ่มนี้จึงให้ความสนใจการกระทำเป็นหลักมากกว่าความคิดของผู้เรียน มีความเชื่อว่า เพียงแค่ความคิดไม่เพียงพอที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต แต่การดำรงชีวิตนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการคิดที่ดีและการกระทำที่เหมาะสม (Khemmani, 2018: 27) แนวคิดของปรัชญากลุ่มนี้จึงมุ่งเน้นการปลูกฝังการฝึกฝนอบรมในเรื่องต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (experience) และเรียนรู้จากการคิด การลงมือกระทำและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ที่มา:

https://en.wikipedia.org/wiki/John_Dewey

สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2564

นักการศึกษาหลายคนนิยามความหมายของ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติโดยผู้เรียนจะเชื่อมโยงความรู้/เนื้อหาจากการเรียนกับประสบการณ์เดิม เพื่อเป็นพื้นฐานในการพิจารณาและไตร่ตรองข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล เพื่อนำไปสู่การอธิบาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตีความ จนสามารถสรุปความรู้ใหม่ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Dewey, 1938: 10; Kolb, 2015: 5; Beard & Wilson, 2013: 24; Shiralkar, 2016: 1) จุดมุ่งหมายสำคัญของแนวคิดนี้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาจากประสบการณ์ภาคสนามเป็นสถานการณ์ในการออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ ความคิด และการกระทำเข้าด้วยกัน การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จึงเป็นแนวทางการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ในห้องเรียนให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ และช่วยให้สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการผสมผสานความรู้ ทักษะ ความสามารถ ผ่านการลงมือกระทำของผู้เรียน หลักการสำคัญของแนวคิดนี้มี 5 ประการ (Kolb, 2015: 8; Beard & Wilson, 2013: 41) ได้แก่ 1) การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน 2) การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา 3) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนขยายองค์ความรู้ได้อย่างกว้างขวาง 4) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ช่วยฝึกทักษะการสื่อสารหลายรูปแบบ 5) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะการคิดขั้นสูง จะเห็นได้ว่า แนวทางการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ มีความสัมพันธ์กับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังที่ Panich (2012: 12) ได้เสนอว่า ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะต้องรู้จริงมาจากการลงมือทำ ลงมือปฏิบัติ จึงจะเรียกว่า เป็นสัจธรรมของการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

การนำแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ไปจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ การคิดขั้นสูง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แต่ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนมีลักษณะดังนี้ 1) ผู้เรียนพัฒนาการด้านความคิด ทักษะและความรู้จากการได้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติงานต่าง ๆ 2) สามารถนำประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติไปปรับใช้ในชีวิตจริงโดยบูรณาการความรู้ของผู้เรียนเพื่อสร้างความรู้ใหม่ 3) สามารถถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้อื่นผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ลงมือกระทำมาแล้ว 4) ออกแบบการเรียนรู้โดยเน้นการฝึกปฏิบัติการลงมือกระทำ โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ผ่านการประชุมกลุ่มย่อย อภิปราย สนทนา และแสดงความคิดเห็น

จากสาระสำคัญของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ข้างต้น ทำให้ทราบว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (long life learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งใหม่หรือสิ่งต่าง ๆ โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ด้วยการลงมือกระทำ บทบาทสำคัญของผู้สอนจึงต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ และลงมือลงมือลงมือจนสามารถหาข้อสรุป แนวทาง หรือองค์ความรู้ เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน

กรอบแนวคิดในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

เมื่อการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้จากห้องเรียนสู่สังคม จึงทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะต่าง ๆ ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง นักการศึกษาจึงให้ความสนใจและพยายามนำเสนอกรอบแนวคิดในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เพื่อให้ผู้สนใจนำไปพิสูจน์หรือทดลองใช้ และขยายผลขององค์ความรู้ให้กว้างขวาง ผู้เขียนจึงศึกษาและวิเคราะห์เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

นักวิชาการคนแรกที่ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ คือ Dewey (1975: 59) ได้เสนอแนวทางการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จะเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างความรู้ใหม่หรือประสบการณ์ใหม่ โดยเริ่มจากการให้ผู้เรียนได้รับรู้ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติจากสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง จนสามารถสร้างองค์ความรู้ของตนเอง โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมเป็นพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ จากสาระสำคัญของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของ Dewey จึงสรุปขั้นตอนได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) รับรู้ปัญหา 2) คิดหาทางแก้ไข 3) ลงมือกระทำ 4) เกิดประสบการณ์ 5) เกิดประสบการณ์ใหม่

ต่อมา Pfeiffer & Jones (1985: 3-4) มีความคิดเห็นว่า กรอบแนวคิดและขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ควรมี 5 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ประสบการณ์ (experienceing) เป็นขั้นตอนการรับรู้พบเห็นประสบการณ์ต่างๆจากการปฏิบัติ
- 2) เผยแพร่ (publishing) เป็นขั้นตอนการที่ผู้เรียนนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน

3) ประมวลผล (processing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตประสบการณ์ต่าง ๆ นำมาอภิปรายผลของข้อมูลที่น่าสนใจ โดยการแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง ถกเถียง และวิเคราะห์เพื่อสะท้อนข้อมูลกลับ

4) ทบทวน/สรุป (generalizing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนสรุปภาพรวมหรือข้อมูลเพื่อกำหนดเป็นประสบการณ์ใหม่ เพื่อนำไปสู่การทดสอบและทดลองใช้

5) ประยุกต์ใช้ (applying) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำข้อมูลจากการตรวจสอบ และไตร่ตรองมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ดี Kolb (2015: 68) มีความคิดเห็นต่างจากนักศึกษาทั้ง 2 คนที่กล่าวมาข้างต้น จึงปรับปรุงหนังสือชื่อ “Experiential learning: Experience as The source of learning and development” ที่เคยนำเสนอความคิดเห็นไว้อีกครั้ง ซึ่ง Kolb เน้นว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ควรจะต้องมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (concrete experience) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เน้นการใช้ความรู้สึกและยึดถือสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์เดิมของตนเอง

2) การสังเกตและไตร่ตรอง (reflection observation) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมุ่งทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับโดยผ่านการสังเกตอย่างรอบคอบ และมีการไตร่ตรองพิจารณาอย่างดี

3) หลักการเป็นนามธรรม (abstract conceptualization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตมาไตร่ตรองแล้วจากเหตุผลและความคิดแล้วนำมาสรุปเป็นความคิดรวบยอดเป็นหลักการต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้

4) การทดลองกระทำ (active experimentation) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้จากการสรุปไว้ไปทดลองและปฏิบัติจริง เพื่อทดสอบว่าใช้ได้จริงหรือไม่ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง

ด้านของ Beard & Wilson (2013: 31) ได้เคยนำเสนอขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ไว้ในหนังสือ “Experiential learning: A handbook for education, training and coaching” โดยระบุว่ากรอบแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มี 5 ขั้นตอน คือ

1) ได้รับสิ่งเร้า (stimuli) เป็นขั้นตอนที่ได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกและภายใน อาจจะมองเห็นหรือไม่มองเห็น

2) เชื่อมโยงความรู้สึก (our senses) ขั้นนี้จะเกี่ยวกับการที่ผู้เรียนรับสิ่งเร้าหรือรับประสบการณ์โดยตรง เพื่อมาเชื่อมโยงความรู้ ความคิด และความรู้สึกของตนเอง

3) กระบวนการกรอง (the filtering process) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะต้องใช้ความรู้ ความคิด และความรู้สึก รวมถึงอารมณ์ในการตัดสินใจและคัดแยกข้อมูลที่ได้รับ โดยอ้างอิงจากความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนเอง

4) ตีความ (interpretation) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะต้องหลอมรวมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากขั้นแรกมาทบทวนและไตร่ตรองข้อมูล

5) ตอบสนอง (response) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนตอบสนองความต้องการใน 3 ด้านคือ พฤติกรรม ความรู้ และคุณลักษณะ

จากขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่นำเสนอมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนทราบว่า นักวิชาการแต่ละคนนำเสนอขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มีทั้งเหมือนและต่างกัน บางขั้นมีความคล้ายกันคือเป็นขั้นตอนย่อยของอีกขั้นตอน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนจึงสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยการหลอมรวมองค์ความรู้ของนักวิชาการ ทั้ง 4 คน เพื่อนำไปสู่การกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพ

การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตามกรอบแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษาทั้ง 4 คน ผู้วิจัยจึงนำเสนอขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ใหม่ ซึ่งมี 5 ขั้น แสดงรายละเอียดในภาพ 1

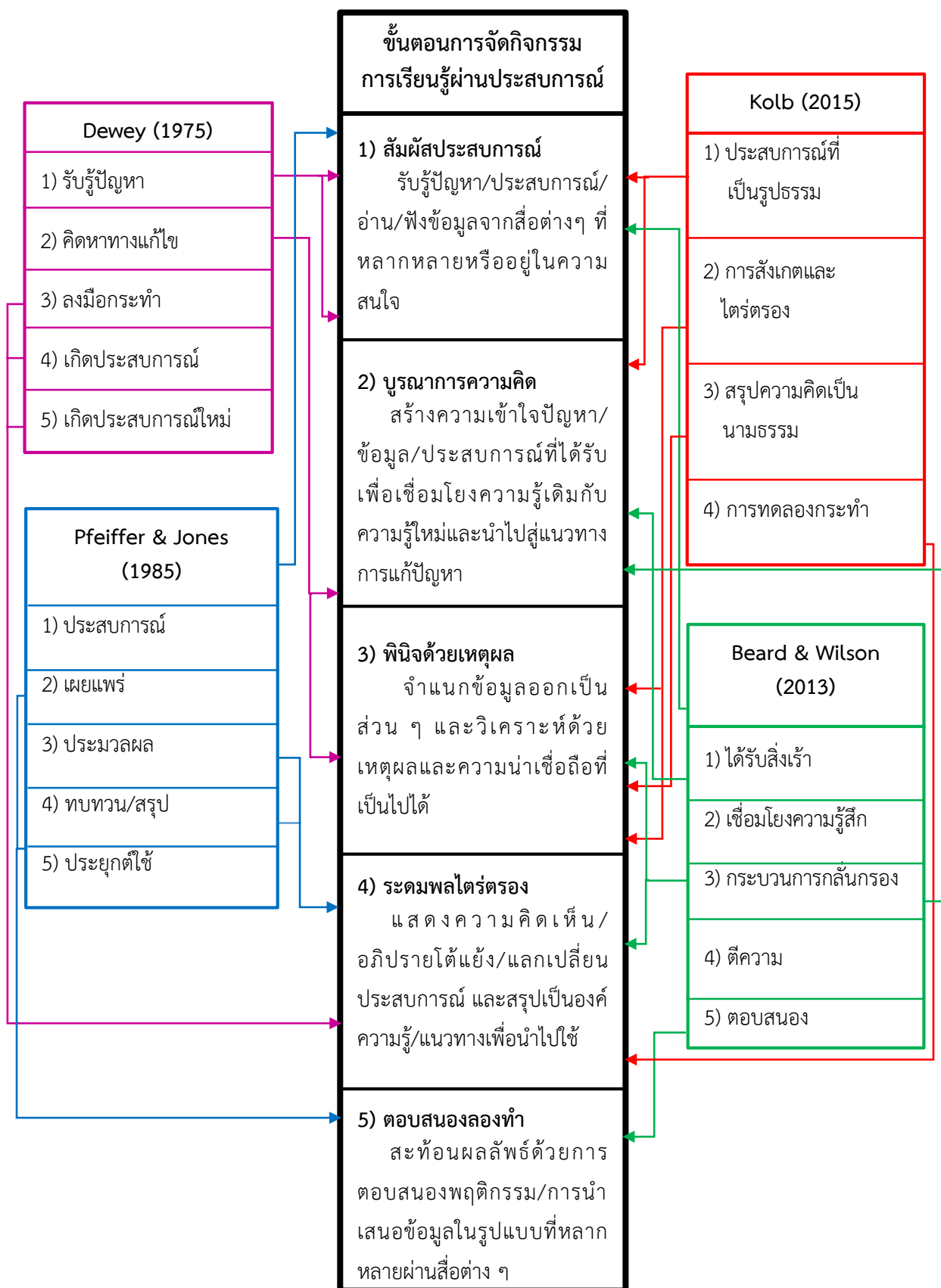
1) ขั้นสัมผัสประสบการณ์ เป็นขั้นแรกที่คุณเรียนจะได้รับรู้ปัญหา/ประสบการณ์/อ่าน/ฟังข้อมูลจากสื่อต่างๆ ที่หลากหลายหรืออยู่ในความสนใจ อาจจะเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่สังคมให้ความสนใจ

2) ขั้นบูรณาการความคิด เป็นขั้นตอนที่คุณเรียนนำข้อมูลจากการรับรู้ มาเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจข้อมูลที่ได้รับ

3) ขั้นพินิจด้วยเหตุผล เป็นขั้นตอนที่เน้นให้คุณเรียนนำข้อมูลมาจำแนก แยกแยะ พิจารณาข้อมูลแต่ละส่วน โดยพิจารณาจากเหตุผลและความน่าเชื่อถือข้อมูลและหลักฐานประกอบ

4) ขั้นระดมพลไตร่ตรอง เป็นขั้นที่คุณเรียนได้แสดงความเป็นตัวตน คือ การอภิปราย แสดงความคิดเห็นโต้แย้ง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตั้งแต่เริ่มจากการรับรู้ประสบการณ์จากขั้นที่ 1 เพื่อนำเสนอตามความคิดของตัวเอง ในขั้นตอนนี้เพื่อนร่วมชั้นเรียนและผู้เรียนจะมีการให้ข้อมูลย้อนกลับในบางประเด็น เพื่อเติมเต็มให้กับผู้เรียนแต่ละคน

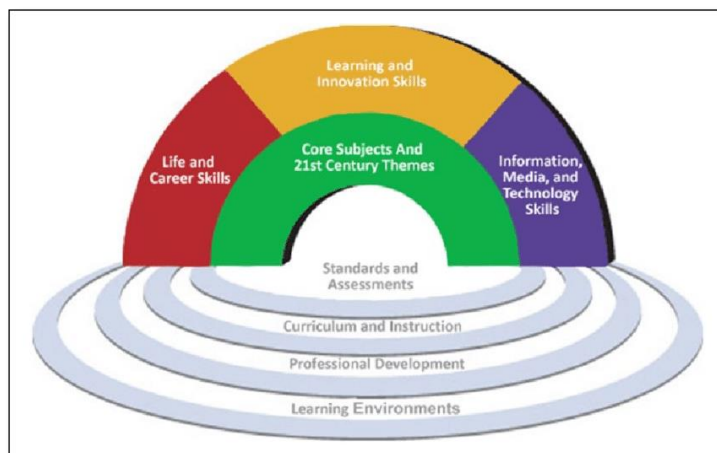
5) ขั้นตอบสนองลงมือทำ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยผู้เรียนจะต้องนำข้อมูลที่ได้รับมาสร้างองค์ความรู้ของตนเอง และนำเสนอโดยการลงมือกระทำ เช่น การพูด การเขียน การผลิตผลงานผ่านสื่อต่าง ๆ

ภาพ 1 การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

ปัจจุบันแนวโน้มการจัดการศึกษามุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งให้ประชากรในประเทศไทยมีทักษะในศตวรรษที่ 21 รายละเอียดทักษะในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบแนวคิดการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21 มีดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ที่มา: https://www.researchgate.net/figure/Partnership-for-21st-Century-Skills-2009-Framework-for-21st-Century-Learning_fig1327898278 สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2564

จากภาพ 2 แสดงให้เห็นกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งกำหนดทักษะในศตวรรษที่ 21 ไว้ ผู้เขียนจึงนำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งสาระวิชา (core content) และได้ฝึกทักษะ 3 กลุ่ม (4Cs) คือ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี เพื่อเชื่อมโยงความรู้จากห้องเรียนสู่นอกห้องเรียน นั่นก็คือ การลงมือปฏิบัติใช้ได้จริง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งเนื้อหาและทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง อย่างไรก็ดี Panich (2012: 28-41) อธิบายไว้ว่า ทักษะย่อยของทักษะทั้ง 3 กลุ่ม (4Cs) มี ดังนี้

1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา (critical thinking & problem solving) ได้แก่

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา	ทักษะย่อย
1. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา	1.1 ผู้เรียนสามารถใช้เหตุผล 1.2 ผู้เรียนสามารถใช้การคิดกระบวนระบบ 1.3 ผู้เรียนสามารถใช้วิจารณญาณและตัดสินใจ 1.4 ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้

2) ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (communication & collaboration skills) ได้แก่

ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ	ทักษะย่อย
2. ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ	2.1 ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้ชัดเจน 2.2 ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่น

3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity & innovation) ได้แก่

ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	ทักษะย่อย
3. ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	3.1 ผู้เรียนคิดอย่างสร้างสรรค์ 3.2 ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ 3.3 ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ความคิดสู่นวัตกรรม

จากการศึกษาทักษะในศตวรรษที่ 21 ข้างต้น ผู้เขียนจึงประยุกต์ใช้ขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน คือ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา 2) ด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การประยุกต์ใช้ขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในบทความนี้ ผู้เขียนเลือกสาระหลัก (core content) คือ วิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีรายละเอียดของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์	กิจกรรมการเรียนรู้	ทักษะในศตวรรษที่ 21
1) ขั้นสัมผัสประสบการณ์	1.1 ผู้สอนเปิดวิดีโอ “การพูดได้วาที” ให้ผู้เรียนดูและสังเกตเทคนิคการพูดได้วาที 1.2 ผู้สอนใช้คำถามพัฒนาความคิด เช่น ลักษณะเด่นของการพูดได้วาทีคืออะไร หรือคุณลักษณะใดที่ผู้พูดแต่ละคนควรมี 1.3 ผู้เรียนร่วมกันตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคนิคการพูดได้วาที 1.4 ผู้เรียนสรุปเทคนิคการพูดได้วาทีตามประเด็นที่กำหนดลงในกระดาษเอสี่	2) ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (communication & collaboration skills) 2.1 ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้ชัดเจน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์	กิจกรรมการเรียนรู้	ทักษะในศตวรรษที่ 21
2) ชั้นบูรณาการความคิด	2.1 ผู้เรียนนำข้อมูลจากการฟังและดูวิดีโอ “การพูดได้วาที” มาสรุปตามองค์ประกอบของการโต้วาที ได้แก่ ญัตติ ประธาน กรรมการ ผู้โต้วาที ผู้ฟัง 2.2 ผู้สอนกำหนดประเด็นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ของตนเองกับความรู้ที่ได้รับจากวิดีโอ เช่น ความหมาย จุดมุ่งหมาย ลักษณะสำคัญ องค์ประกอบ และศิลปะการพูดโต้วาที	1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา (critical thinking & problem solving) 1.2 ผู้เรียนสามารถใช้การคิดกระบวนการ
3) ชั้นพินิจด้วยเหตุผล	3.1 ผู้เรียนแต่ละคนนำข้อมูลตามองค์ประกอบของการพูดโต้วาทีมาพิจารณาองค์ประกอบแต่ละส่วนว่ามีถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่ 3.2 ผู้สอนใช้คำถามพัฒนาความคิด เช่น ผู้พูดฝ่ายใดที่ใช้ข้อมูลไม่น่าเชื่อถือ หากผู้เรียนได้พูดจะนำข้อมูลใดมาประกอบ 3.3 ผู้เรียนแต่ละคนพิจารณาข้อมูลองค์ประกอบแต่ละส่วน โดยข้อมูลประกอบ	1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา (critical thinking & problem solving) 1.1 ผู้เรียนสามารถใช้เหตุผล 1.4 ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้
4) ชั้นระดมพลไตร่ตรอง	4.1 ผู้เรียนแบ่งกลุ่มจำนวนเท่า ๆ กัน 4.2 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำข้อมูลมากโต้แย้ง อภิปราย และแสดงความคิดเห็น เพื่อหาข้อสรุปที่ถูกต้องและชัดเจน 4.3 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ เพื่อ	1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา (critical thinking & problem solving) 1.3 ผู้เรียนสามารถใช้วิจารณญาณและตัดสินใจ

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์	กิจกรรมการเรียนรู้	ทักษะในศตวรรษที่ 21
	นำไปสู่ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพูดได้วาที่ที่ถูกต้อง	2) ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (communication & collaboration skills) 2.2 ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่น
5. ขั้นตอนสนองลงทำ	5.1 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำข้อมูลจากการสรุปจากขั้นที่ 4 มากำหนดและวางแผนการพูดได้วาที่ 5.2 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มพูดได้วาที่ 5.3 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เกี่ยวกับการพูดได้วาที่ และศิลปะการพูดได้วาที่ เพื่อให้แต่ละกลุ่มนำไปปรับแก้ไข 5.4 ผู้สอนสรุปภาพรวมการพูดได้วาที่ของทุกกลุ่ม พร้อมให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิคและประเด็นที่ควรคำนึงเกี่ยวกับการพูดได้วาที่ 5.4 ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญเป็นผังความคิด (concept map)	2) ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (communication & collaboration skills) 2.1 ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้ชัดเจน 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity & innovation) 3.1 ผู้เรียนคิดอย่างสร้างสรรค์ 3.2 ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ 3.3 ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ความคิดสู่นวัตกรรม

จากตารางข้างต้น ผู้เขียนประยุกต์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เพื่อนำมาพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบข้างต้นทุกขั้นตอน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา 2) ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ 3) ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม รวมทั้งยังได้ฝึกสมรรถนะทางภาษาไทย การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่เชื่อมโยงกับสาระหลัก (core content) ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย นับว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผู้เขียนนำเสนอไว้เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน ให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

บทสรุป

การนำแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 นับเป็นทางเลือกสำหรับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (learner-centered) ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้ทุกสถานศึกษา แนวทางดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา 2) ด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ 3) ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จึงเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เป็นภาระสำคัญของผู้สอนในปัจจุบันในการสรรหาวิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนให้สามารถผสมผสานความรู้ ความสามารถ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่นำไปใช้ได้จริง

References

- Beard, C & Wilson, P. J. (2013). **Experiential learning: A handbook for education, training and coaching**. New Delhi: Kogan Page.
- Beers, S. (2011). **Teaching 21st century skills: An ASCD action tool**. Virginia: ASCD.
- Dewey, J. (1975). **Experience & education**. New Jersey: Littlefield, Adam & Co.
- Khemmani, T. (2018). **Science of teaching: Knowledge for effective learning process management (ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ)**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kolb, A. D. (2015). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development**. New Jersey: Pearson.
- Office of the Education Council. (2017). **The National Scheme of Education B.E. 2017-2036 (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579)**. Bangkok: Office of the Education Council.
- Panich, W. (2012). **The way to enhance learning for student in the 21st century (วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21)**. Bangkok: Sodsri-Saritwong Foundation.
- Pfeiffer, J. W & Jones, J. E. (1985). **The 1975 annual handbook for group facilitations**. California: niversity Associates.
- Shiralkar, W. S. (2016). **IT through experiential learning**. Maharashtra: Apress.
- Tabtimthong, P & Sudrung, J. (2017). An analysis of the effects of task operating time on teaching efficiency of teachers in the Office of the Basic Education Commission (การวิเคราะห์ผลของการใช้เวลาในการปฏิบัติภาระงานสอนที่มีต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน). *OJED*, 12(2): 353 – 369
- Trilling, B & Fabel, C. (2009). **21st century skills: Learning for life in our times**. San Francisco: Jossey-Bass.